

УДК 811.161.2'373.2:902

Світлана Локайчук**Археологічні терміни в наукових працях
Олександра Цинкаловського**

*Роботу виконано на кафедрі історії та
культури української мови ВНУ ім. Лесі
Українки*

У статті проаналізовано терміни на позначення археологічних понять, зафіксовані в науково-краєзнавчих дослідженнях волинського археолога О. Цинкаловського.

Ключові слова: термін, археологічні пам'ятки, тематична група, польові дослідження, старожитності.

Lokaychuk S. Archaeological terms in scientific studies by Alexander Tsynkalovskyy. The article the analyzer terms to denote archaeological concepts documented in scientific lore studies by Volyn archaeologist A. Tsynkalovskyy.

Keywords: term, archaeological sites, thematic groups, field studies, antiquities.

У довоєнні роки Олександр Цинкаловський організував археологічні розкопки, вивчав музейні та архівні матеріали на Волині. У 193–1934 роках під час розкопок відкрив печеру часів висоцької культури. Цікаві археологічні матеріали були виявлені у городищі Чуб (Володимирський повіт) та у Вікниках (Кременецький повіт), де було відкрито оселю римської культури (II–III ст.). Вій досліджує також пам'ятки трипільської культури на Волині (Бірки, Городок, Шумськ), культури кулястих амфор (Крилів, Лапаївка, Литовеж), культури шнурової кераміки, розкопки могильників лужицької культури у Млинських. О. Цинкаловський обстежив сотні давньоруського городищ (Білів, Боремиль, Грабів, Ізів, Зимно, Пересопниця, Шепель та багато інших).

Цинкаловський О. Матеріяли до археології Володимирського повіту // Записки Наукового товариства імени Шевченка. Праці історично-філософської секції. – Львів, 1937. – Т. CLIV. – С. 183-240.

О.Цинкаловський звертає увагу на те, що про сліди давніх поселень людей свідчать топоніми на означення місцевості: *Вал, Городище, Город, Гора, Замок, Замчище, Печиська* (с. Боричів), *Тур-город* (с. Морозовичі). Назви урочищ *Селище* або *Селисько*, зазначає дослідник, вказують звичайно на оселі слов'янської або княжої доби [188]. Наявність іншого типу археологічних пам'яток – поховання – також підтверджують мікротопоніми: “Могили, порозкидані по цілому повіту, називають звичайно “*копцями*”,

“*курганами*”, “*курганцями*”, “*насирами*”, “*могилами*”, “*велетнями*”, і “*турицями*”. Остання назва для могил дуже поширена в долині Буга” [189]

У тематичній групі термінів, пов’язаних з археологічною періодизацією та найменуванням геологічних епох, автор послідовно використовує ключове слово *доба*: *неолітична доба* (або *доба неоліту*), *бронзова доба*, *залізна доба*, *доба зльодіння*, *льодова доба*, *княжа доба*: *Волинь замешкувала вже людина льодової доби 186*, *З княжої доби маємо цілі цвинтарища 190* Інколи слово *доба* – синонім терміна *культура*, наприклад: *Гальштатська та лятенська доба* виступає на видмі в с. Млиниськах 187.

Полеві археологічні дослідження: *пробні рови* (сучасний термін – *розвідковий шурф*), *пробні перекопи* Знайдено в пробних ровах фрагменти мальованої кераміки 187

загальні археологічні категорії: поодинокі *находи*, археологічний *матеріал*, *передісторичні культури*, археологічні *пам’ятки*, *перевести розкопи*, *нахід останки огнищ*, *переісторична доба*, археологічні *знаходи*, *скарб*, *череп’я*, *відлупки-ножі*: В ур Тарасові гори виорали *скарб крем’яних відлупків-ножів 214*, *дрібні відлупки креміння 220*, *шкробачі 233*, *пасків орнамент*, *скарб довгих лупаних скалок 238*

На позначення поняття ‘*прошарки ґрунту, що містять сліди життєдіяльності давніх людей*’, дослідник послідовно використовує термін *культурні наверстування* або *культурні верстви* (сучасний термін – *культурний шар*). Ключове слово *верстви* (*наверстування*) наявне і в номінаціях геологічних відкладів: *верстви лесу*, *наверстування лесу*, *верстви чорнозему*.

Українські дослідники старожитностей як синонім терміна *археологія* використовували номінації *передісторія*, *праісторія* М. А. Жовтобрюх, зауважує, що на сторінках періодики кінця ХІХ – поч. ХХ ст. вживали й іменник *преісторія* (підручник *преісторії*), а звідси – й *преісторик* [Жовт., с. 228].

Археологічними джерелами є, за висловом О. Цинкаловського “річеві докази існування культур”¹⁸⁵. Автор перераховує типи пам’яток, використовуючи відповідні терміни, це: *стоянки, селища, городища, могили, гроби, кам’яне й металічне знаряддя, кераміка*.¹⁸⁶

Тематична група «знаряддя праці та зброя» об’єднує терміни на позначення різновидів виробів з кременю, кістки, палеометалів. Для номінації артефактів давньої кам’яної доби автор використовує термін *лупане креміння*¹⁸⁶, тобто кремені зі слідами спеціального оброблення, можливо, заготівки знарядь, відходи виробництва. Неолітичні знаряддя класифіковано відповідно до призначення: “сокирки, молотки, крем’яні серпи, вістря списів. стрілки, шила, шкрябачки, скалки”¹⁸⁶. Зауважує, що «головною прикметою неолітичної доби, яка відрізняла його від доби палеоліту, був вироблений похоронний обряд і вміння робити *глиняне начиння*, ще без гончарного кружка¹⁸⁶. Кераміка (глиняні посудини) належить до культуровизначальних артефактів. Для позначення загальної назви посуду автор використовує, крім терміна кераміка, народне слово *начиння*, зафіксоване у цьому значенні найдавнішим словником української мови: Памви Беринди 1653 р.начине – сосуд с. 142

палеоліт , епіпалеоліт, палеолітична стоянка

Тематична група «поховальні пам’ятки та їхні елементи» представлена термінами *могильник, цвинтарище, самотні могили, могили зі скорченими кістяками, скринькові гроби, скелетові гроби, ямовий гріб без кам’яної обстави* (Зимно)¹⁹⁰, тілопальний гріб, тілопальне цвинтарище

кам’яний топірець

передісторичні культури археологічні

кераміка типу пугарів із лійковатими шиями

Стратиграфічне дослідження багатошарових пам’яток дало поштовх появі дублетних пар, які виникли внаслідок суміщення двох координат – часової й локальної, коли верхній культурний шар містить матеріали пізнішого часу порівняно з нижнім: *пізній* або *верхній палеоліт*

протиставляється *ранньому (нижньому) палеоліту*. Антонімічна пара *молодший період – старший період* виникла, ймовірно, за аналогією до польської термінології, пор.: *młodszy period* епоку *brązy* (молодший період бронзової доби), *starszy period* епоку *brązy* (старший період бронзової доби).

камінний вік, палеолітичний вік, вчасно-історичний вік (*ранньослов'янський період), *доба римських впливів, доба мандрівки народів, доба городищ* або *вчаснослов'янська* (*давньоруський період з Волині и й окремі артефакти)'

Данилюк А. Олександр Цинкаловський – видатний дослідник давнини Волині / А. Данилюк // Минувле і сучасне Волині та Полісся: Володимир-Волинський в історії України та Волині: Збірник наук. праць. – Луцьк, 2004. – С. 43–45.

Закінчивши навчання у Варшавському університеті, Олександр став працювати в Археологічному музеї. Звідси здійснював поїздки на Волинь, Полісся, Підляшшя з метою збирання археологічних та історичних пам'яток, архівних матеріалів.

З 1936 до 1939 року працював директором Кременецького музею. У 1943 році повернувся до Варшави, де очолив волинський відділ Археологічного музею, а з 1952 року став працювати в Краківському відділі Інституту археології Польщі, був одночасно секретарем Польського Археологічного Товариства. Закоханий у рідну Волинь, Олександр Цинкаловський організував у довоєнні роки археологічні розкопки, вивчав музейні та архівні матеріали. У 193–1934 роках під час розкопок відкрив печеру часів висоцької культури. Цікаві археологічні матеріали були виявлені у городищі Чуб (Володимирський повіт) та у Вікниках (Кременецький повіт), де було відкрито оселю римської культури (II–III ст.). Вій досліджує також пам'ятки трипільської культури на Волині (Бірки, Городок, Шумськ), культури кулястих амфор (Крилів, Лапаївка, Литовеж), культури шнурової кераміки, розкопки могильників лужицької культури у Млинських. О. Цинкаловський

обстежив сотні давньоруських городищ (Білів, Боремиль, Грабів, Ізів, Зимно, Пересопниця, Шепель та багато інших).

Найвидатнішим досягненням О. Цинкаловського була праця "Стара Волинь і Волинське Полісся", видана накладом Товариства «Волинь» у Вінніпезі (Канада) в двох томах у 1984–1986 роках. Тут подаються відомості про всі села і міста, їх історія, походження назв, визначні пам'ятки, урочища. Назви останніх цінні для науки, бо вони підказують багато для археологів, дослідників історії. У словнику можна знайти найрізноманітнішу інформацію. Наприклад, в XVI ст. в смт Головно Любомльського району було виробництво великих човнів "ком'яг", якими сплавливали по Прип'яті збіжжя. Ком'яги з Головна плавали до Пінська і Києва.

Цінною є і книга О. Цинкаловського "Старовинні пам'ятки Волині" (Торонто, 1975). В ній, наприклад, знаходимо відомості про місце неіснуючих тепер дерев'яних церков у м. Володимирі-Волинському, які були збудовані в XII–XVI ст. Відомості про них передають легенди в народі, літописи і ревізії замків з 1545 р. На увагу заслуговує "стародавня" пам'ятка-церква, що достояла в центрі міста до 1859 р., потім згоріла під час великої пожежі. Частини ікон, рукописних книг дозволяють захувати цю Введенську церкву до XIV–XV ст., існування цих споруд підтверджується також назвами урочищ: Церковнища, Монастирища, Ротонди, Святе, Купелі (де відбувалося хрещення).

Володимир Шиприкєвич Олександр Цинкаловський с.598-600

По закінченню студій, магістер О. Цинкаловський стає членом Польського Археологічного Т-ва, та згодом членом Наукового Товариства ім. Шевченка у Львові. Публікує свої знахідки в наукових журналах „В'ядомосці Археологічне" та в Записках НТШ-а.

З початком 1936 року Цинкаловський стає директором Волинського Музею при Кременецькім Ліцею і займає це становище до приходу німців на

Волинь. За німецької окупації він переїжджає до Варшави і вертається до праці в Археологічному Музею, де керує волинським відділом. Але найбільш плодотворими і успішними були роки його праці перед Другою світовою війною, коли він, повний енергії міг працювати в терені, а що мав щасливу руку, то відкрив багато, до того часу незнаних археологічних стоянок та городищ. У тих роках він опрацював археологічну мапу Волині та Волинського Полісся з точним позначенням знайдених пам'яток різних культур.

З більших його праць треба згадати „Матеріали до праісторії Волині і Волинського Полісся" видану (польською мовою) Польським Археологічним Товариством у Варшаві 1961 року, „Старовинні Пам'ятки Волині" видана Т-вом „Волинь" в Торонті в 1975 р. з бібліографією його праць. Але найбільша його праця (понад 1,000 сторінок, машинопису) згадуваний вище „Історично-Географічний Словник Волині і Волинського Полісся" над якою він працював понад 30 років і остаточно приготував до друку ще в 1969 році не побачила світу за життя автора. Спроба видати цю працю в Києві академічним виданням, після довгих проволочок, не вдалася через несприємливий соціально характер праці, та не узгодження розвитку Волині за советських часів. Остаточно цей словник узявся видати Інститут Дослідів Волині у Вінніпезі.

Данилюк А. Олександр Цинкаловський – видатний дослідник давнини Волині / А. Данилюк // Минуле і сучасне Волині та Полісся: Володимир-Волинський в історії України та Волині: Збірник наук. праць. – Луцьк, 2004. – С. 43–45.

Архип Данилюк. Олександр Цинкаловський – видатний дослідник давнини Волині

Олександр Цинкаловський (1898–1983) – відомий археолог, краєзнавець, народився у Володимирі-Волинському. Тут пройшли його дитячі роки. На формування його, в майбутньому, вченого мав вплив його дід Павло Нетецький, який цікавився історією Волині, збирав історичні пам'ятки і прищеплював своєму внукові Олександрові любов до свого краю, зацікавлював його історією, етнографією.

Дід був учасником польського повстання в 1863 році, давши себе заманити польським закликком "За вашу і нашу свободу". За це російська влада skonфіскала його земельний маєток, позбавила дворянства.

Але недовго проживала сім'я Цинкаловського у Володимирі. Батька, як професійного залізничника, скерували на працю в Ковель. Тут Олександр вступив до підготовчих класів місцевої гімназії. Навчання його проходило цікаво: ходили пішки до Колодяжного, де був маєток Косачів і жила Леся Українка.

Після вибуху Першої світової війни російська влада організувала евакуацію всіх урядовців і їх родин на схід. Родина Цинкаловських була вивезена до Тамбова, а Олександр став вчитися в Казанській класичній гімназії.

Після лютневої революції 1917 року почалося повернення на батьківщину. Цинкаловські зупинились у Зв'ягелі (тепер - Новоград-Волинський). Звідси незабаром Олександра було забрано на військову службу в Житомир. Побував на кількох фронтах. Після війни і революції він став працювати в с. Осмилевичі Володимир-Волинського повіту. У 1922

році, діставши довір'я в місцевого населення, був обраний до польського сейму.

Закінчивши навчання у Варшавському університеті, Олександр став працювати в Археологічному музеї. Звідси здійснював поїздки на Волинь, Полісся, Підляшшя з метою збирання археологічних та історичних пам'яток, архівних матеріалів.

З 1936 до 1939 року працював директором Кременецького музею. У 1943 році повернувся до Варшави, де очолив волинський відділ Археологічного музею, а з 1952 року став працювати в Краківському відділі Інституту археології Польщі, був одночасно секретарем Польського Археологічного Товариства. Закоханий у рідну Волинь, Олександр Цинкаловський організував у довоєнні роки археологічні розкопки, вивчав музейні та архівні матеріали. У 193–1934 роках під час розкопок відкрив печеру часів висоцької культури. Цікаві археологічні матеріали були виявлені у городищі Чуб (Володимирський повіт) та у Вікниках (Кременецький повіт), де було відкрито оселю римської культури (II–III ст.). Він досліджує також пам'ятки трипільської культури на Волині (Бірки, Городок, Шумськ), культури кулястих амфор (Крилів, Лапаївка, Литовеж), культури шнурової кераміки, розкопки могильників лужицької культури у Млинських. О. Цинкаловський обстежив сотні давньоруського городищ (Білів, Боремиль, Грабів, Ізів, Зимно, Пересопниця, Шепель та багато інших).

Вчений завзято працював у справі охорони пам'яток, рятував багато випадкових знахідок, постійно вчив людей шанувати і оберігати пам'ятки давнини. Він передав до музеїв близько 20 рукописів кінця XVI–XVII ст. та 300 стародруків. Захоплювався він також давнім житлово-господарським будівництвом.

Під час частих подорожей Цинкаловський мав нагоду оглядати Богородчанські іконостаси і окремі ікони видатних малярів XVI–XVII ст. Була тривала суперечка щодо часу і авторства Богородчанського іконостасу. Йому вдалося виявити в с. Хорові біля Локач ікони, які нагадували

богородчанські. Це були твори Іова Кондзелевича і в Хорівську церкву вони потрапили із Загорівського монастиря. Влітку 1931 року він виявив у с. Воцатин, що недалеко від Устилуга, великий золотий іконостас, такий великий, що справляв враження ніби був втиснутий силою до цієї малесенької церкви. Він саяв позолотою колон, карнизів,... у всій своїй красі і монументальності. Іконостас був виготовлений Іовом Кондзелевичем. Розміри його були завеликі, отже він був перевезений сюди також, мабуть, із Загорівського монастиря, бо село Воцатин належало до местностей.

Найвидатнішим досягненням О. Цинкаловського була праця "Стара Волинь і Волинське Полісся", видана накладом Товариства «Волинь» у Вінніпезі (Канада) в двох томах у 1984–1986 роках. Тут подаються відомості про всі села і міста, їх історія, походження назв, визначні пам'ятки, урочища. Назви останніх цінні для науки, бо вони підказують багато для археологів, дослідників історії. У словнику можна знайти найрізноманітнішу інформацію. Наприклад, в XVI ст. в смт Головно Любомльського району було виробництво великих човнів "ком'яг", якими сплавлили по Прип'яті збіжжя. Ком'яги з Головна плавали до Пінська і Києва.

Цінною є і книга О. Цинкаловського "Старовинні пам'ятки Волині" (Торонто, 1975). В ній, наприклад, знаходимо відомості про місце неіснуючих тепер дерев'яних церков у м. Володимирі-Волинському, які були збудовані в XII–XVI ст. Відомості про них передають легенди в народі, літописи і ревізії замків з 1545 р. На увагу заслуговує "стародавня" пам'ятка-церква, що достояла в центрі міста до 1859 р., потім згоріла під час великої пожежі. Частина ікон, рукописних книг дозволяють захувати цю Введенську церкву до XIV–XV ст., існування цих споруд підтверджується також назвами урочищ: Церковнища, Монастирища, Ротонди, Святе, Купелі (де відбувалося хрещення).

Цікаві в цій книзі ілюстрації, деякі з них унікальні. Це фото дерев'яних церков, дзвіниць, яких вже нема (дзвіниця XVII ст. в с. Велика Глуша Любешівського району; дзвіниця в с. Колодно Збарзького району

Тернопільської області, церква XVII ст. на хуторі Михнівка Камінь-Каширського району).

Цинкаловський є автором кількох монографій про волинські міста — Володимир-Волинський, Кременець, а також річку Прип'ять. Ще до Другої світової війни видав друком в НТШ у Львові "Матеріали до історії археології - гзгей вченого розсіпані в журналах "Наш світ", "Життя і знання" і "Жице Кшемененьцке".

В 1940 році О. Цинкаловський був учасником з'їзду дослідження неолітичної культури в Києві, на якому виголосив доповідь "Трипільська культура на Волині". У тому ж році в інституті Марра в Ленінграді цікаву дискусію викликали його доповіді "Оборонна система княжого города Володимира" та "Де знаходився город Всеволош". Працював багато О. Цинкаловський як діяч Польського Археологічного Товариства в Кракові, стараннями якого видав книги «Матеріали до прадзеюв Волиня і Полєся Волиньского» та "Археологічну карту Волині і Волинського Полісся".

У 70–80-ті роки ХХ ст. Олександр Цинкаловський активно співпрацював з Українським суспільно-культурним товариством, друкував багато статей на сторінках газети "Наше слово" і щотижневика "Наша культура". Тут він виступав під псевдонімом О. Волинець.

Помер і похований О. Цинкаловський у Кракові. Він залишив цінні матеріали про давнину Волині. Ці матеріали варто зібрати і видати.

с. 45: Лист до Архипа Данилюка.

Краків, 3.01.1973 р. *Високоповажний п. Колего!*

Передовсім приємно мені довідатися, що Ви посвятилися дослідженням Волині і Волинського Полісся, де я згаданим дослідам присвятив своє життя. Власне пройшов і проїздив, без пересади кілька тисяч осіль і під час прямо з ділянки археології, етнографії, історії, історії народного лісництва постановив в рамках 1919–1939 списати окремими книжками усі урочища, річки, озера, ліси і болота.

Працю цю почав друкувати у Записках Наукового Товариства ім. Шевченка у Львові в 154 номері, але не судилося мені докінчити навіть 1 том (а мало бути таких томів 17).

... Не тратячи надії з великим накладом енергії, вже у Польщі зібрався я до роботи над "Історико-географічним словником Волині і Волинського Полісся", причому використовував як матеріали зібрані на Волині і Поліссі, так і археологічні (проведених мною розкопках, так і архівних матеріалах). В 1961 р. вийшла на польській мові велика моя праця "Materialy do pradziecja i Polesja Wolynskiego", а також монографія про річку Прип'ять, настаріші об'єкти сакральної архітектури надбужанських працях від IX до XVI ст. Крім того, багато більших і менших монографій з ділянки історії, архітектури, особливо з розкопок м. Перемишля, Вислиці, Холма...

Бурхливі роки Другої світової війни унеможливили мені працю, але я робив, що міг, видаючи і громадячи понад 180 статей, багато з яких загинуло безповоротно.

В минулому році по особливо тяжких працях, з великим трудом вдалося мені допровадити до кінця мій "Історико-географічний словник» (1350 сторінок машинописного друку і понад 500 ілюстрацій, зібраних в збірках таких архівів як Сангушків, Чарторийськ, Гутне-Чапський і багато інших).

В 1971 р. представив я цю працю перед Інститутом суспільних наук Академії Наук у Львові та Інститутом археології АН, де вона була прийнята колегією під проводом міністра Білодіда з тим, що буде цей словник (з ілюстраціями видрукувано в можливо короткому часі).

Маючи 74 роки, в постійних експедиціях і невідповідних умовах життя стратив я багато здоров'я, але не енергії. Однак те, що було для мене колись звичайним і легким поступово стало трудним для здоров'я і вичерпуючим як мої фізичні, так і духовні сили.

Працюю тепер над монографією під заголовком "На рубежі двох неолітичних культур (лійчатих посудин і трипільської)". Як першу, так і другу культуру пощастило мені відкрити уперше на Волині і Поліссі.

Прошу завжди пам'ятати, що шляхом пізнання Волині і Полісся, на мою думку, може бути мій відданий Інституту археології у Києві Словник, у якому коротко в міру моїх знань, досвіду старався я передати особливо моїм землякам – волинянам, необхідні відомості про наш край.

Якщо зможете, то, будьте так ласкаві, довідатися в НТШ про другу частину моєї праці: "Матеріали до археології Володимирського повіту" і повідомите про це мене.

О. Цинкаловський

Краків

Якщо не справить Вам труднощів, то ласкаво прошу відшукати старий, передвоєнний місячник під назвою "Життя і Знання», там моя стаття про скарб керамічних скалок зі села Шистова.

Олександр Цинкаловський

Народився Олександр Цинкаловський 9 січня 1898-го року, в давній столиці Волині, Володимирі. Від свого дідуся по матері він з дитячих літ придбав зацікавлення місцевою старовиною. Гімназіяльну науку почав у Ковлі, а закінчив в Казані, куди закинула його в 1914 році евакуація перед австрійсько-німецькими арміями.

По революції повертається в Україну, а по відході фронту вертається до свого рідного Володимира і стає працювати учителем в селі Осмиловичі. Використовує свій побут для етнографічних та фольклорних студій. По усталізації повоєнного життя восени 1925 року записується на новостворений православний богословський факультет Варшавського університету. Спеціалізується там в церковній історії та християнській археології, доповнюючи свої знання слуханням лекцій археології на гуманістичнім факультеті та відвідування музеїв і архівів Варшави. Там знайомиться зі знаним польським археологом Антоневичем, який, побачивши зацікавлення студента, запропонував йому співпрацю в Державному Археологічному Музеї у Варшаві.

Ставши співробітником Державного Музею, Цинкаловський був делегований цим музеєм на Волинь, Полісся та Підляшшя для збірки археологічних та історичних пам'яток, а якщо знаходилися фонди, то й для переведення невеликих археологічних розкопок. Цинкаловський скоро починає публікувати висліди своїх знахідок і стає знаним у науковому світі. Працюючи для Державного Музею у Варшаві, що давало йому фонди і потрібні службові папери, Цинкаловський рівночасно нав'язує тісні зв'язки з Музеєм Наукового Товариства імени Шевченка, Національним Музеєм та Митрополичим Архівом у Львові, куди передає знайдені цінні українські пам'ятки, документи та рідкісні стародруки. По закінченню студій, магістер О. Цинкаловський стає членом Польського Археологічного Т-ва, та згодом членом Наукового Товариства ім. Шевченка у Львові. Публікує свої знахідки в наукових журналах „В'ядомосці Археологічне" та в Записках НТШ-а.

З початком 1936 року Цинкаловський стає директором Волинського Музею при Кременецьким Ліцею і займає це становище до приходу німців на Волинь. За німецької окупації він переїжджає до Варшави і вертається до праці в Археологічному Музею, де керує волинським відділом. Утікаючи з палаючої Варшави подається на захід, а по війні поселюється в Кракові. Там знаходить працю в „Домі Книжки", що дає йому нагоду бачити усі книжкові новинки.

Улаштувавшись, починає займатися своєю улюбленою археологією та публіцистикою, помішуючи свої розвідки в фахових польських виданнях, в літературнім додатку до українського варшавського тижневика „Нашого Слова", у варшавським Українським Календарі, в Православнім Календарі, що виходив у Варшаві та в закордонних виданнях Америки та Канади, його статті були помішувані в „Літописі Волині" та видавані окремим виданням Інститутом Дослідів Волині. А щоб не дрочити „предержажих властей", для своїх українських праць, писаних по війні, уживає псевдоніму О. Волинець та О. Бужанський.

Але найбільш плодovitими і успішними були роки його праці перед Другою світовою війною, коли він, повний енергії міг працювати в терені, а що мав щасливу руку, то відкрив багато, до того часу незнаних археологічних стоянок та городищ. У тих роках він опрацював археологічну мапу Волині та Волинського Полісся з точним позначенням знайдених пам'яток різних культур.

Тоді він усталив, на основі археологічних даних західні границі українських племен на Холмщині та Підляшші. Він також, після довгих студій та обсервацій терену знайшов городища літописних Червенських Городів та знайшов городище передлітописної столиці держави волинян, легендарний город Червень над рікою Гучвою. Як визначний дослідник, він брав участь в археологічних з'їздах у Варшаві, Львові, Києві та, Ленінграді, на яких виголошував наукові доповіді, більшість яких одначе не були опубліковані. Був дуже добрим промовцем і знаменитим оповідачем.

По війні, не маючи доступу до давніх теренів досліду, він починає займатися дослідженням старовини Лемківщини. На Лемківщині він проводить усі свої вакації, досліджуючи та фотографуючи церкви, оселі та рештки лемківської культури. В бібліотеці та архівах Кракова вишукує матеріали для історії Волині та Волинського Полісся для задуманої праці, завершення своїх дослідів: „Історично-Географічного Словника Волині і Волинського Полісся”.

Володимир Шиприкевич Олександр Цинкаловський

с.598-600

По закінченню студій, магістер О. Цинкаловський стає членом Польського Археологічного Т-ва, та згодом членом Наукового Товариства ім. Шевченка у Львові. Публікує свої знахідки в наукових журналах „В'ядомосці Археологічне” та в Записках НТШ-а.

З початком 1936 року Цинкаловський стає директором Волинського Музею при Кременецьким Ліцею і займає це становище до приходу німців на Волинь. За німецької окупації він переїжджає до Варшави і вертається до

праці в Археологічному Музею, де керує волинським відділом. Утікаючи з палаючої Варшави подається на захід, а по війні поселяється в Кракові. Там знаходить працю в „Домі Книжки”, що дає йому нагоду бачити усі книжкові новинки.

Улаштувавшись, починає займатися своєю улюбленою археологією та публіцистикою, помішуючи свої розвідки в фахових польських виданнях, в літературнім додатку до українського варшавського тижневика „Нашого Слова”, у варшавськiм Українськiм Календарі, в Православнiм Календарі, що виходив у Варшаві та в закордонних виданнях Америки та Канади, його статті були помішувані в „Літописі Волині” та видавані окремим виданням Інститутом Дослідів Волині. А щоб не дрочити „предержащих властей”, для своїх українських праць, писаних по війні, уживає псевдоніму О. Волинець та О. Бужанський.

Але найбільш плодovitими і успішними були роки його праці перед Другою світовою війною, коли він, повний енергії міг працювати в терені, а що мав щасливу руку, то відкрив багато, до того часу незнаних археологічних стоянок та городищ. У тих роках він опрацював археологічну мапу Волині та Волинського Полісся з точним позначенням знайдених пам'яток різних культур.

З більших його праць треба згадати „Матеріали до праісторії Волині і Волинського Полісся” видану (польською мовою) Польським Археологічним Товариством у Варшаві 1961 року, „Старовинні Пам'ятки Волині” видана Т-вом „Волинь” в Торонті в 1975 р. з бібліографією його праць. Але найбільша його праця (понад 1,000 сторінок, машинопису) згадуваний вище „Історично-Географічний Словник Волині і Волинського Полісся” над якою він працював понад 30 років і остаточно приготував до друку ще в 1969 році не побачила світу за життя автора. Спроба видати цю працю в Києві академічним виданням, після довгих проволоч, не вдалася через несприємливий соціально характер праці, та не узгляднення розвитку Волині

за советських часів. Остаточо цей словник узявся видати Інститут Дослідів Волині у Вінніпезі.

Д-р Ол. Цинкаловський був дуже активним і працьовитим дослідником старовини та дуже плодотворим публіцистом, його перу належить цілий ряд археологічних, історичних та етнографічних розвідок, що торкаються його улюбленого терену: Волині, Волинського Полісся та Підляшшя, що розкидані по різного роду періодиках в українській та польській мовах.

Останні роки свого життя Цинкаловський хворів, не міг активно працювати і тільки порядкував свій величезний архів, що лишився у його дружини в Кракові.

Як бачимо з його життєпису життєвий шлях покійного був ані простий ані легкий, але Ол. Цинкаловський мав цінний дар жити в згоді з людьми і талант вміти пристосуватися до існуючих обставин і використовувати їх для служби рідному народові, усвідомлюючи його та пригадуючи йому його славу минувшину.

Похований славної пам'яті Олександр Цинкаловський на православному кладовищі „На Волі" у Варшаві.

Володимир Шиприкевич с.598-600